

فروشگاه ، بزرگترین سایت تخصصی معماری

جهت مشاهده آموزش نرم افزارهای معماری از صفر تا ۱۰۰ با زبان فارسی و با کمترین هزینه [اینجا](#) را کلیک کنید.

جهت مشاهده نقشه ها ، پایان نامه و طرح های نهایی آماده معماری جهت کانسپت گرفتن و یا تحویل پروژه [اینجا](#) را کلیک کنید.

جهت مشاهده مقالات ، رسالات و مطالعات نهایی آماده معماری جهت تحویل پروژه [اینجا](#) را کلیک کنید.

بزرگترین سایت تخصصی معماری WWW.CADYAR.COM

جهت عضویت در کانال ما در تلگرام کافیت روی عکس زیر کلیک کنید.

برای انجام پروژه های عمران و معماری با ما تماس بگیرید.
۰۹۹۰۷۵۳۰۹۲۰

آیدی تلگرام [۶۰ HTTPS://T.ME/CADYAR](https://t.me/cadyar)

آیدی تلگرام

[HTTPS://T.ME/CADYARMEMAR](https://t.me/cadyarmemar)

جهت مشاهده مطالب زیر به صورت رایگان کافیت روی لینک روبرو عنوان موردنظر کلیک کنید

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=473](http://www.cadyar.com/?cat=473)

دانلود رایگان کتب معماری

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=262](http://www.cadyar.com/?cat=262)

آموزش رایگان پست پروداکشن در معماری

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=1377](http://www.cadyar.com/?cat=1377)

دانلود رایگان مقالات معماری

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=206](http://www.cadyar.com/?cat=206)

دانلود رایگان نقشه های معماری

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=1300](http://www.cadyar.com/?cat=1300)

دانلود رایگان رساله و مطالعات معماری

[HTTP://WWW.CADYAR.COM/?CAT=283](http://www.cadyar.com/?cat=283)

آموزش رایگان نرم افزار های معماری

جهت مشاهده مطالب کاربران مهمان که مطالب خود را به صورت رایگان و یا در قبال هزینه به اشتراک

گذاشته اند در سایت کدیاری [اینجا](#) کلیک کنید.

شما نیز میتوانید مطالب خود را در سایت کدیاری به اشتراک بگذارید تا بدون هیچ هزینه ای صاحب شغل دوم شوید.

جهت اشتراک گذاشتن مطالب خود [اینجا](#) را کلیک کنید.

جهت دریافت هرگونه رساله و مطالعات معماری
با قیمت پایین با ما تماس بگیرید.

۰۹۹۰۷۵۳۰۹۲۰

فصل اول: تعاملات اجتماعی

۱-۱- مقدمه

انسان ها در سراسیمگی شهرهای امروز، به دنبال عرصه هایی با هویت‌های ویژه هستند تا علاوه بر تأمین آسایش و تعامل با هم‌نوعان، در بستر پویایی اجتماعی به کمال متعالی خود نائل شوند. رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و شکل‌گیری مقیاس جدیدی از رشد شهری در طی دهه های اخیر موجب شده است که شهر و شهرسازی معاصر با چالش‌های تازه‌ای چون افزایش نابهنجاریهای اجتماعی، کم‌رنگ شدن هویت و حس تعلق اجتماعی و در مجموع کاهش کیفیت زندگی مواجه شود (عبداللهی، 83، 1389).

از این نظر، استفاده و تخصیص فضاهای عمومی مسئله‌ای است که باید در مطالعات زندگی روزانه کسان‌ی که در شهرها زندگی میکنند مورد بررسی قرار گیرد. در دیدگاه صاحب‌نظران، فضاهای عمومی به عنوان مکان‌هایی باز و قابل دسترس تعریف میشود.

بدین خاطر که محله پس از خانه مکانی است که فرد، بیشترین برخ ورد و رفت و آمد را در سطح آن دارد، فضاهای عمومی عنصر مهمی در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در میان ساکنان آن است. از آنجاکه در گذشته محلات نقش گسترده و عمده‌ای در شکل‌دهی تعاملات اجتماعی ایفا میکردند، لذا با خلق مجموعه‌های متمرکز از عملکردهای خدمات شهری همساز و یا مکمل یکدیگر میتوان به وسیله جذابیت‌های عرصه جمعی آن، مردم را به سمت فضا سوق داد در این صورت با مشارکت شهروندان در امور مربوط به خودشان، در نهایت تصمیم‌گیری‌های محله به خود آن‌ها واگذار شده تا همراه با تقویت کنش و تعاملات اجتماعی، احساس تعلق بیشتری به محله خود پیدا کنند. [1]

در این تحقیق، محله درکه واقع در شمال غربی کلان شهر تهران انتخاب شده است. از ویژگی های این محله دارا بودن بافت سنتی میباشد که مرکز محله قدیم آن همچنان نقش خود را به عنوان مرکز خدمات رسانی ایفا میکند. ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و کالبدی به جای مانده از گذشته های دور از یک سو و قرارگیری این محله در مجاورت مسیر گردشگری شهروندان ازسویی دیگر، سبب بروز و ظهور الگوهای رفتاری متمایز در رفتارهای اجتماعی شده است. تقابل سنت و مدرنیته هرچند سبب فاصله گرفتن اندک مجموعه ای از ارزش های سنتی شده است، اما اشکله اصلی و منظومه فرهنگی، اجتماعی محله همچنان قابل مشاهده میباشد. این ویژگی های منحصر به فرد، محله را گزینه ی مناسبی جهت بررسی مؤلفه های تأثیرگذار در ارتقاء تعاملات اجتماعی تشکیل داده است. نهایتاً سعی بر آن بوده تا با در نظر گرفتن نظرات ساکنان با پرسشنامه ای که بر مبنای مبانی نظری تحقیق، طرح و ساخته شد، خواسته های ساکنین را در ارتباط با نقش بناهای عمومی، ساماندهی مرکز محله و فضای باز آن مدنظر قرار داده، عوامل مؤثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی را شناسایی کنیم. [2]

۱-۲- مفاهیم و مبانی نظری پیشینه تحقیق

رفیعیان و خدائی (1388) در تحقیقی در شهر تهران با شناسایی متغیره ای اثرگذار بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری، سه متغیر دسترسی به خدمات، امنیت اجتماعی و هویت مکانی را از اثرگذارترین عوامل در رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی معرفی میکند. رفیعیان و همکاران (1387) به سنجش تأثیرگذاری فضاهای عمومی - شهری در میزان اجتماعی شدن و تقویت مشارکت اجتماعی زنان میپردازد.

نتایج این پژوهش حاکی از آن است که از نظر زنان اجتماع پذیر بودن فضا و نظارت اجتماعی در آن بیشترین ارتباط را با میزان مطلوبیت فضاهای عمومی - شهری دارد. در مطالعاتی در مینه

سوتاي شمالي¹ که براي سنجش کيفيت محيط هاي مسکوني انجام شده است، سه مؤلفه حس مکان، احساس تعلق مکانی و هویت مکان را از عوامل تأثیرگذار بر کيفيت محيط در نظر گرفته‌اند. دانشپور و چرخچيان (1386)

در تحقيق خودفرآيند اجتماع‌پذيري و ارتقاء حيات جمعي درون فضاهاي عمومي را مبتني بر پذيراي بودن فضا براي افراد و گروه هاي مختلف اجتماعي، تأمين آسايش رواني و فيزيکي، لذت بردن افراد و گروه هاي اجتماعي از حضور در فضا و حضور اجتماعي فعال و مداوم در فضا دانسته‌اند. و با توجه به آنها به ما به ازاهاي فضايي چون دعوت‌کنندگي، امنيت، مطلوبيت و پاسخگوي فعاليتي در راستاي هدفشان اشاره نموده‌اند. کاشاني جو (1389)

در تحقيق خود با عنوان بازشناخت رويکردهاي نظري به فضاهاي عمومي شهري، اين فضاها را به عنوان مکان سوم که نقش اساسي در برقراري تعاملات اجتماعي ايفا مينمايند ميشناسد. وي سه دوره اصلي بر مبناي گرايش موضوعي به فضاهاي شهري را در نظر گرفته است. در دوره پس از انقلاب صنعتي تا سال 1960، تأکيد اصلي بيشتري بر ادراك فضايي و بصري، در دوره دوم از سال 1960 تا 1990 بر تقويت تعاملات اجتماعي، گسترش پياده مداري و تأثيرات محيطي- رفتاري فضاهاي شهري و در دوراناخير از 1990 تاکنون بيشتري فعاليتها و نظريهها را مبتني بر ملاحظات زيست محيطي- پايداري و ايجاد امنيت و انسان مداريدر قلمروهاي عمومي ميداند. ترابي (1391)

تأثير ويژگي هاي کالبدی فضاي باز عمومي در افزايش تعاملات و رفتار اجتماعي، سه عامل جذابيت و زيبايي، امنيت و آرامش و دسترسي و سلسله مراتب را برافزايش تعاملات اجتماعي تأثیرگذار دانسته است.

۱-۳- جایگاه تعاملات اجتماعي

سکونت گاه هاي شهري قبل از مدرنيسم ، فضاهاي عمومي مانند ميدان هاي شهري و بازارها، به عنوان

عرصه‌های جهت ارتباطات اجتماعی بوده‌اند و در حقیقت مکان‌هایی متشکل از فعل و انفعالات اجتماعی تعداد زیادی از مردمانی که این تعاملات را امکان‌پذیر می‌ساختند، قلمداد می‌شده‌اند (مدنی‌پور ، 1384).

علاوه بر این، فضاهای باز در ایجاد حس اعتماد و اطمینان به مردم کمک می‌کرده و باعث افزایش حس همبستگی و تعلق در مردم میشوند. در حقیقت این فضاها فراتر از مکانی صرفاً برای حضور منفعلانه هستند. پاکزاد (1389) با تفکیک قائل شدن بین فضای عمومی و فضای شهری، تنها آن دسته از فضاها که قابلیت وقوع تعامل و برقراری تعاملات اجتماعی را دارند در درجه ای بالاتر و به عنوان فضاهای شهری ارزیابی میکند. [5]

در مطالعه‌هایی که بر روی بیش از هزار فضای عمومی شهری در کشورهای مختلف جهان صورت گرفته است، نشان داده شده است که چهار عامل اساسی در سنجش مطلوبیت کیفی وضعیت فضاهای عمومی شهری از اهمیت بیشتری برخوردارند (www.pps.org). این عوامل عبارتند از: دسترسی و به هم پیوستگی، آسایش و منظر، کاربریها و فعالیتهای آنها، اجتماع-پذیری. همچنین حنا آرت² (1958) قلمرو عمومی را عامل اصلی برون‌گرایی و زندگی سیاسی و عمومی میداند. پاول زوکر³ (1959) میدان حوزه عمومی را عامل تبدیل جامعه به اجتماع و نه صرفاً محل تجمعی از افراد میداند. جین جیکوبز⁴ (1961) پیاده‌روها را عامل ایجاد امنیت و تقویت تعاملات اجتماعی میداند. ویل یام وایت⁵ (1980) بر نقش اجتماعی فضاهای شهری تأکید میکند.

یان گل⁶ (1987) فعالیتهای قابل انجام در فضاهای شهری را به سه دسته ضروری، انتخابی و اجتماعی تقسیم میکند. که از اینمیان

نقش دسته های دوم و به ویژه سوم را در کیفیت بخشی به فضاها
شهری ممتاز می داند. اولدنبرگ⁷ (1989)

عرصه های عمومی شهرها را به عنوان مکان سوم (خانه و محل کار
را مکان اول و دوم میداند) تعریف می کند (کاشانی جو، 1389، ص.
100). کالر کوپرمارکوس⁸ (1990)

۱-۴- فاکتورهای موثر بر تعاملات اجتماعی

افراد بر اساس منافع خود، ارتباطات اجتماعی را شکل داده و بر
اساس توقعات، هنجارها و نقشهای معین خود، به آن می-پردازند.
بنابراین نحوه حضور فرد در مکان به همراه سایرین، عاملی قوی
در تصمیم فرد برای ماندن در آن است. در این راستا حتی ممکن است
افراد در جستجوی مکانهایی که در آن، افرادی با خصوصیات مشابه
آن ها به لحاظ طبقه، قوم، مذهب، گروه اقتصادی، الگوی زندگی،
تحصیلات، درآمد، نحوه تربیت کودکان و نژاد مشابه حضور دارند،
بشناسند. اما با آنکه همگنبودن افراد، مشوق ملاقات و افزایش
تعامل با مکانهای فیزیکی و اجتماعی و در نتیجه ارتق ای دلبس
تگی ب ه آن مکان است، درعین حال مکانهای اجتماعی غیر همگن نیز
فرصتی است تا افراد باهم بودن و تعاملات اجتماعی غنی و آزاد
را تجربه کنند (Marcus & Sarkissian, 1986).

در واقع فضاها عمومی با دارا بودن ظرفیت های بالقوه در مرحله
نخست این فرصت برابر را جهت ایجاد و برقراری کنش های اجتماعی
(ولو شکننده و ناپایدار) در اختیار کلیه شهروندان قرار می دهند.
در مرحله بعد پس از "انعقاد" اولیه تعامل اجتماعی، تفاوت های
موجود در سطوح اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که پدیدآورنده
الگوهای رفتاری متنوع است؛ خود زمینه ساز ایجاد روابط
اجتماعی منسجم و پایدار خواهند شد (قنبران، 2004، 178).

مسعودی (1387) حوزه عمومی را فضایی میداند که در آن فرد به بیان
خویش در ارتباط با دیگری میپردازد. او ویژگی این حوزه را جمع

شدن اشخاص خصوصی گردهم و بحث در مورد علائق عمومی دانسته، لذا این پدیده اجتماعی بایستی در ایران، دسترس تمام شهروندان باشد. Gehl (2003) به ابعاد انسانی فضاهای عمومی توجه کرده و آن را عامل حضور مشتاقانه مردم و مشارکت آنان میدانند. لنارد، (1984) دو عامل کالبد و پیشبینی و خلق رویدادهای اجتماعی را از عوامل تأثیرگذار در حضور و تعامل اجتماعی افراد میدانند که در ارتقاء حس تعلق به مکان نیز مؤثر است. دانشپور، (1386) به شناخت فضا و ابعاد مختلف فضای عمومی پرداخته، بهره‌گیری از توان‌ها و اجتماعی آن و ارتقاء فرصتهای مشارکت در حیات جمعی را در خلق یک فضای عمومی موفق مؤثر میدانند. Kaplan (1998) کیفیات کالبدی یک فضای عمومی را مدیون وجود عناصر طبیعی دانسته که منجر به افزایش هیجان و سرزندگی محیط، امکان استراحت، تجارب خوشایند و سلامت بیشتر برای مردم میشود. Whyte (1980) عوامل تأثیرگذار در ارتقاء جنبه‌های کالبدی فضاهای عمومی را یادمان‌ها، پله‌ها، آب‌نماها و سایر عوامل مؤثر در تشویق انسان‌ها به حضور و تعامل می‌داند.

پاکزاد (1384) تعیین و یکپارچگی فضا، ابعاد، تناسبات، انعطاف‌پذیری، فرم، هندسه، مصالح، محصوریت، بدنه‌ها، پیوستگی کالبدی و فضایی را بر ادراک انسان مؤثر می‌داند. PPS (2000) که نهادی است که برنامه ریزی برای فضاهای عمومی را مورد تحقیق قرار میدهد، فرصت‌های کالبدی مناسب جهت نشستن، مکث و تأمل بیشتر در فضا، فضاهای کانونی جهت تجمع افراد مثل ایستگاه اتوبوس، زمین بازی، مکان غذا خوردن و... و رودیهای دعوت‌کننده و دسترسی به فضا به لحاظ بصری و کالبدی، پیشبینی عناصر عملکردی در کنار ابعاد زیبایی‌شناسانه آن، راه‌ها و ارتباطات فضایی مناسب در هدایت مردم به درون فضا، خوانایی و وضوح فضایی، کنترل دسترسی وسایل نقلیه و امنیت پیاده، تعریف بدنه‌ها و هویت

جدارهها، ارتباط با سیستم حمل و نقل شهری و پیشبینی فعالیت های جاذب را از عوامل مؤثر در پاسخگویی فضاهای عمومی به نحو مطلوب میداند. [6]

تأمین نیاز انسان به دوست داشتن و در کنار جمع بودن مستلزم وجود يك قرارگاه کالبدی است و فضاهای عمومی شهری بیشترین ظرفیت را در این رابطه دارند. جو آرام، وجود عوامل طبیعی، حریم فضا و کنترل وسایل نقلیه از آنجا که تأمین کننده نیاز انسان به استراحت داشتن میباشد، مؤثرند (Whyte, 1980). نیاز انسان مبتنی بر تماس مستقیم با محیط بیانگر تجربه مستقیم فضا، مردم و فعالیتهای اجتماعی چون تعامل با آشنایان، گردهمایی، قدم زدن، بازی، تفریح و در کنار آن ورزش، فعالیت های جسمی، امکان رقابت و ... می باشد که در ایجاد تصویر ذهنی مطلوب افراد از فضا، پویایی و هیجان، کسب تجارب جدید و آموزش محیطی، نقش مستقیم دارد (Whyte, 1980). از دیگر نیازها فراهم بودن امکان مشاهده و نظارت دیگران و اتفاقات و رویدادهای پیرامون که یکی از عوامل تعیین کننده در میزان پاسخگو بودن فضا است. در کنار آن نیاز انسان به پیچیدگی و امکان کشف فضا میتواند توسط خلق فضاها و منظرهای متنوع، فعالیتهای گوناگون با هدف تأمین تنوع، جاذبه و تجارب گوناگون و ایجاد حرکت در بازدید کنندگان از فضا به وجود آید (Carl et al, 1992).

نیاز به امنیت با عواملی چون رؤیت پذیری فضا (Crowe, 2000)، امکان ادراک محیط، ایجاد تصور از مکان و ارزش های زیبایی شناسانه مکان و نهایتاً کنترل مکان با استفاده از اشکال مختلف مکانیکی و طبیعی قابل تأمین است (دانشپور، 1386).

آموس راپاپورت از برجسته ترین نظریه پردازان علوم رفتاری است که به مسائل شهری توجه نشان داده است. او با طرح موضوع کنش متقابل انسان و محیط به نفعی موقعیت انفعالی انسان در

فضاي شهري پرداخته و حرکت در محيط را مهمترين عامل شناخت محيط و طرح ذهني ميداند . جان لنگ نيز به بررسي نقش علوم رفتاري در طراحي محيط پرداخته است. او در اثر خود تحت عنوان آفرينش نظريه معماري به چگونگي دريافت آدمي از فضا و عوامل محيطي تأثيرگذار به اين امر پرداخته و تصورات مردم از محيط را در واقع نوعي طرح واره ذهني مي داند که به رفتارها و فعاليت هاي او در عرصه عمومي شهر شکلي بخشد (کاشاني جو، 103-104).

**جهت دريافت هرگونه رساله و مطالعات معماري
با قيمت پايين با ما تماس بگيريد.**

۰۹۹۰۷۵۳۰۹۲۰

@CADYARI